

ÀFRICA en el camí d'una nova REVOLUCIÓ VERDA

L'agricultura està en ple procés de revolució al continent africà. Es tracta d'un canvi lent, però que poc a poc es va obrint camí que té conseqüències molt importants per el conjunt dels mercats agrícoles. Les granges d'Àfrica estan prosperant gràcies a la persistència, la tecnologia i, sobretot, millors governs i institucions. Una gran notícia de la que ens hem d'alegrar però que també planteja grans reptes.

En un article recent al setmanari britànic *The Economist*, s'explicava la història de Jean Pierre Nzabahimana. No fa gaire, aquest agricultor de Ruanda va plantar els seus camps en un turó a l'oest del país on extrau una collita relativament petita i de fàcil gestió. Tot mitjançant processos manuals i que involucren a un nombre molt petit de persones. Les llavors es plantaven al camp llançant-les amb la mà i de manera aleatòria. Aquest darrer any, continuava l'article, s'ha plantat mitjançant tècniques de gran precisió. Aquestes noves tècniques han permès que aquest darrer mes de febrer s'hagi pogut recollir la millor collita de la història en aquelles terres on ara les plantes creixen de manera recte i alineada.

Es tracta d'una finca petita "un acre i quart", i d'un capital ben petit encara, el Sr. Nzabahimana és propietari d'una vaca i té al voltant de 180.000 francs ruandesos (230 \$) al banc, per posar les coses amb perspectiva de la realitat de molts d'aquests països. Tot i que segueix sent pobre a partir de qualsevol mètrica que puguem pensar, es tracta d'una nova categoria de pobres en vies de deixar de ser-ho; com ha passat en capes molt àmplies de la Xina no fa tant i amb resultats certament positius. Potser construirà una botiga al poble, diu. Esperem que un dels seus quatre fills es converteixi en un conductor o un mecànic.

La història d'aquest petit agricultor modest a Ruanda no és un cas aïllat: l'agricultura tecnificada i productiva s'obre camí poc a poc al continent africà i és avui una gran font d'esperança i creixement econòmic per un nombrós grup de famílies que depenen de l'agricultura per progressar econòmicament i socialment en els propers anys.

Segons l'Organització de les Nacions Unides per a l'Agricultura i l'Alimentació, els agricultors de Ruanda produeixen 792.000 tones de grans en 2014, més de tres vegades més que el 2000. La producció de blat de moro, un cultiu vital en l'est d'Àfrica, es va incrementar per factor set. Sabem com poden ser d'incertes les estadístiques agrícoles, especialment si aquestes són fetes a països en vies de desenvolupament d'Àfrica. No obstant això, l'evolució en la taxa de pobresa de Ruanda fa que aquestes dades siguin plausibles.

Ruanda és un cas excepcional però, com dèiem, no aïllat. La producció de cereals es va triplicar a Etiòpia entre 2000 i 2014, malgrat una sequera greu associada amb els canvis climàtics associats al fenomen de el Niño (i que hem comentat des d'aquestes mateixes pàgines), va fer una mala collita de l'any passat. El valor dels cultius al Camerun, Ghana i Zàmbia ha augmentat en almenys un 50% en l'última dècada; Kenya ha evolucionat també en aquesta mateixa línia. Darrera d'aquests grans creixements hi ha milers d'històries similars a les del Sr. Nzabahimana que gràcies a una millora en les institucions i l'estabilitat política han pogut (per fi) invertir en millors tècniques de cultius, l'ús creixent de fertilitzants i de llavors híbrides, millors processos, el que està servint per que poc a poc es vagin desenvolupant les economies d'aquest país i moltes famílies puguin veure el futur amb més esperança i optimisme.

Aquest interès i importància de l'agricultura a l'Àfrica també ha despertat l'interès d'inversions per part d'altres països, però el cert és que es calcula que encara avui 2/3 del total de les granges africanes tenen menys d'una hectàrea. Això evidencia el marge de millora, consolidació, i productivitat que té el camp en molts d'aquests països on el creixement agrícola ha de ser el pas previ a consolidar un sector industrial més potent i sòlid.

De moment, més de la meitat dels treballadors adults al sud del Sàhara treballen en el sector de l'agricultura; a Ruanda, aproximadament quatre cinques parts de la població són agricultors o ramaders. Amb tants agricultors i no gaire indústria (següent etapa en el desenvolupament d'aquests països si continuen apostant per polítiques d'estabilitat i solidesa institucional), augmentant la productivitat agrícola és una de les millors maneres d'eleva els nivells de vida a tot el continent.

El camí per recórrer és llarg (només cal pensar que únicament Tailàndia exporta més productes agrícoles que tot el continent), però hi ha mostres evidents que el continent –sovint protagonista trist de moltes males notícies– avança, ara sí, segur cap al progrés i el creixement del benestar de la mà del sector primari.

Dades en perspectiva

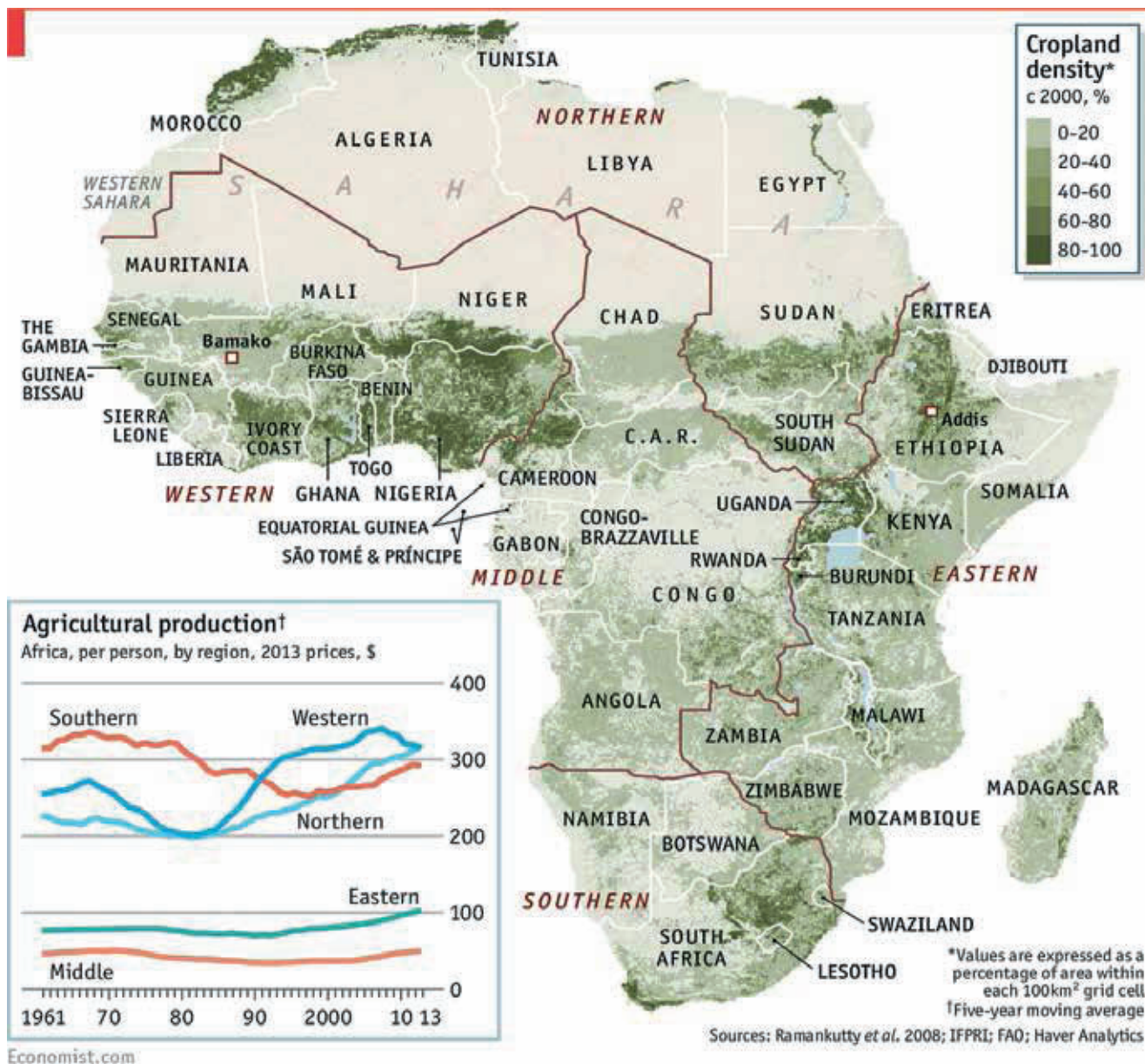
Des de 1961, el valor total de la producció agrícola a l'Àfrica ha augmentat quatre vegades. Això és gairebé exactament la millora observada en l'Índia, que sona encoratjadora. Però mentre que els agricultors indis van aconseguir rendiments de gra molt més alts per hectàrea, a l'Àfrica la major part de la nova producció acaba d'arribar de noves terres. A principis de 1960 l'Àfrica subsahariana tenia 1,5 milions de quilòmetres quadrats dedicades a cultius herbacis; ara s'utilitza 800.000 quilòmetres quadrats més.

Un altre aspecte en relació a l'agricultura africana és la seva gran població al camp o, dit d'un altre manera, la molt poca taxa d'urbanització a tot el continent. Fins i tot avui en dia, quan el creixement de la població ha disminuït en les zones rurals d'Àsia i Amèrica Llatina (degut, en part, a la industrialització), en les zones rurals d'Àfrica la població segueix creixent a taxes positives del 2%.

Més persones signifiquen més treballadors, el que pot significar un major rendiment d'una granja en termes absoluts, però també significa més boques per alimentar.

Aquest endarreriment del continent africà té moltes explicacions, que comencen amb una geologia. Durant centenars de milions d'anys, Àfrica ha vist poc de l'activitat tectònica que proporciona roca fresca per el vent i la pluja per moldre en els sòls fèrtils. Hi ha una mica de terra fèrtil, naturalment, al sud i a la part més oriental, que s'estén a través de països com la pròpia Ruanda, però gran part de l'interior és on tot just val la pena l'agricultura.

El dèficit institucional (degut també en part a les guerres i la inestabilitat política), ha estat una barreira molt important per la capitalització del camp als països africans (amb poquíssimes excepcions). Per exemple, només prop del 4% de les terres cultivables al sud del Sàhara és de regadiu, de manera que els patrons climàtics locals a determinar el que es pot conrear el que limita enormement la productivitat global. Aquests patrons varien molt de tant en tant i un lloc a un altre. Les variacions en el temps fan que els agricultors més inclinats a seguir amb varietats resistents però de baix rendiment dels cultius. Les variacions en l'espai significa que els cultius i les dietes difereixen molt en tot el continent. A Ruanda, blat de moro blanc i fesol són els aliments bàsics.

En altres llocs, predominen varietats de productes locals no exportables molt relacionades amb la dieta local. Aquesta varietat també contrasta amb la revolució agrícola d'Àsia, relativament senzilla, basada fonamentalment en els cultius d'arròs i el blat.

Es proporcionen varietats d'alt rendiment i es realitza la major part del treball tècnic. L'agricultura africana és tan heterogènia que cap salt endavant en el cultiu d'un sol cultiu podria transformar-la. El continent necessita una dotzena de revolucions verdes.

Com dèiem, la manca d'institucions sòlides (això vol dir el fracàs en majúscules de la política a l'Àfrica des de l'època Colonial fins ara) s'afegeix com un obstacle més als ja esmenats. Malgrat la descolonització, els governs locals i en part degut a la mala gestió dels ajuts provinents del primer món, han estat inadequats i incapaços de reforçar la xarxa de carreteres a les zones rurals que segueixen sent intransitables, per exemple, després d'un aiguat. D'altre banda, el socialisme ha estat un altre de les grans barreres que, històricament, havia escanyat la productivitat agrícola a tot el continent (conclusió a la que també va arribar Salvador Millet i Bel en el seu ja clàssic Història de l'Agricultura a Espanya en el segle XIX i XX).

Sovint els governs imposen controls de preus, el que altera els processos de mercat sovint desincentivant la inversió (també el treball) de qui estava en disposició de fer-ho. En alguns llocs, com a Etiòpia, els pagesos van ser sotmesos a règims de comandament i de planificació com ja va passar durant l'època comunista a Rússia i a Xina, en tots dos casos amb resultats dramàtics.

Un altre exemple de la crisi derivada de l'intervencionisme que deia Ludwig von Mises (Crítica del intervencionismo [1929]), el trobem en l'anàlisi dels subsidis als fertilitzants mostra el cost de l'ineptitud oficial. A nivell mundial, s'utilitzen aproximadament 124kg de fertilitzant artificial per hectàrea cultivable l'any (alguns podrien dir que en alguns casos es pot tractar d'una xifra massa alta). En tot cas, els 15 kg per hectàrea a l'Àfrica subsahariana sembla una xifra definitivament massa baixa (vegeu el gràfic).

Economist.com

Alguns països, com Ghana i Malawi, han tirat els diners en subsidis als fertilitzants en anys quan els pressupostos es redueixen: els fertilitzants subvencionats destinats als petits productors sovint han estat reventats a preus de mercat per els intermediaris que s'embutxaquen els guanys.

El nivell de corrupció, per exemple, a Nigèria es tant alt que el govern va estimar que únicament un 11% del total sobre el fertilitzant subsidiat va arribar als petits agricultors als qui anava dirigit. On hi ha Estat hi ha corrupció; si a més aquest Estat té unes institucions febles, la corrupció és encara més gran.

Malgrat les dificultats evidents, podem dir que l'agricultura africana està millorant i amb pas sòlid. Aquesta millora no deriva d'un component tecnològic o científic concret sinó per una convergència global en termes de productivitat. Una convergència de la que únicament s'han donat les primeres passes i que busca compensar l'endarreriment històric del continent amb la resta del món.

Les dificultats i les limitacions encara són molt grans: manca d'infraestructures sòlides, respecta als drets civils i el paper de la dona en la societat, una política aranzelària que limita les exportacions, poca defensa de la propietat privada, limitat accés al crèdit i poca sofisticació dels mercats financers... o el tema de la salut (epidèmies i malalties de transmissió sexual, entre d'altres), però la llavor del progrés a l'Àfrica –mai millor dit– ja ha estat plantada.

Economist.com

Primer va ser Àsia la protagonista de la "gran convergència" que explica de forma molt clara i didàctica l'historiador Niall Ferguson al seu llibre Civilization (2012).

Ara, si el conjunt dels governs africans aposten per la via de reformar i reforçar institucions, podria arribar-li el torn a Àfrica. I com sempre, el sector de l'agricultura, serà el primer en contribuir-hi.